

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-42>

УДК 338.24:658.012.8

Вітрик Ігор Віталійович

аспірант,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-8931-9209>**Ihor Vitryk**

National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

ECONOMIC SECURITY OF STRATEGICALLY IMPORTANT ENTERPRISES: CONCEPTUAL FOUNDATIONS

Анотація. У статті здійснено обґрунтування концептуальних засад економічної безпеки стратегічно важливих підприємств як системоутворювальних суб'єктів національної економіки в умовах воєнного стану. Досліджено еволюцію наукових підходів до трактування категорії «безпека» та узагальнено сучасні підходи до визначення економічної безпеки підприємства. Визначено специфіку взаємозв'язку між економічною безпекою стратегічно важливого підприємства та економічною безпекою держави, доведено наявність системного зворотного впливу результативності їх функціонування на стійкість національної економіки. Запропоновано авторське визначення економічної безпеки стратегічно важливого підприємства як інтегральної характеристики його стану та потенціалу розвитку, що поєднує захищеність, адаптивність, ефективність і стратегічну спрямованість на зміцнення національної безпеки та економічної незалежності держави.

Ключові слова: економічна безпека, стратегічно важливі підприємства, національна безпека, воєнний стан, системний підхід, стійкість, адаптивність, критична інфраструктура.

Summary. The article provides a comprehensive theoretical and methodological substantiation of the conceptual foundations of the economic security of strategically important enterprises as system-forming entities of the national economy under martial law and intensified systemic risks. The evolution of scientific approaches to the interpretation of the category “security” is analyzed, and contemporary views on enterprise economic security are generalized, extending beyond a narrow understanding of protection against threats to encompass the dimensions of resilience, adaptability, and development. The expediency of applying a systems approach as a methodological basis for the study is substantiated, enabling the economic security of strategically important enterprises to be examined as a multi-level, hierarchically structured, and functionally integrated system. The specific features of the relationship “economic security of a strategically important enterprise – economic security of the state” are identified, and the existence of a two-way interaction is demonstrated, whereby the performance effectiveness of such enterprises directly shapes the level of resilience of the national economy. The particular role of strategically important enterprises in ensuring the continuity of critical processes, resource sufficiency, energy and production stability, as well as the innovative modernization of the economy is revealed, under conditions of uncertainty. The study develops conceptual elements of the author’s approach to examining the economic security of strategically important enterprises, grounded in the principles of systemicity, hierarchy, integration with national security policy, risk orientation, and long-term strategic development. An authorial definition of the economic security of a strategically important enterprise is proposed as an integral characteristic of its current state and developmental potential, combining protection, adaptability, efficiency, and the capacity to generate a strategic effect aimed at strengthening the economic sovereignty of the state.

Keywords: economic security, strategically important enterprises, national security, martial law, systems approach, resilience, adaptability, critical infrastructure.

Постановка проблеми. Війна в Україні суттєво трансформувала умови функціонування підприємств, актуалізувавши потребу в переосмисленні теоретичних засад їх економічної безпеки. Економічні суб'єкти здійснюють діяльність в умовах руйнування виробничої та логістичної інфраструктури, порушення фінансових потоків

і зростання втрат кадрового потенціалу. У зв'язку з цим, економічну безпеку підприємств правомірно розглядати не лише як характеристику їх внутрішньої стійкості, а як невід'ємний елемент національної безпеки держави.

В умовах воєнного стану стратегічно важливі підприємства, інтегровані у критичну інфраструктуру,

туру, енергетичний, транспортний, оборонно-промисловий та інші системоутворювальні сектори, стають об'єктами підвищених ризиків, що мають як фізичний, так і економічний, кібернетичний та інституційний характер. За таких обставин традиційні підходи до трактування економічної безпеки як сукупності функціональних складових або інструментів ризик-менеджменту виявляються методологічно недостатніми. Це зумовлює необхідність поглиблення концептуальних засад економічної безпеки стратегічно важливих підприємств з урахуванням системної ролі цих підприємств та їх інтеграції в архітектуру національної економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

У науковому дискурсі проблематика теоретико-методологічних засад економічної безпеки підприємства сформувалася як міждисциплінарний напрям. Дослідження вчених зосереджені на уточненні категоріального апарату, структуризації складових безпеки та формуванні інструментарію її оцінювання.

Інституційний та макроекономічний вимір проблематики розкрито у працях В. Гейця [11], З. Варналія [6], А. Єпіфанова [8], Я. Жаліло [9], де економічна безпека підприємства інтерпретується як елемент системи національної економічної безпеки. Автори підкреслюють взаємозалежність мікро- та макрорівнів і необхідність узгодження корпоративних стратегій із державними пріоритетами розвитку. Системний підхід до трактування економічної безпеки підприємства, визначення її головних детермінант обґрунтовано у праці О. Ареф'євої та Т. Кузенко [16]. Автори пропонують багаторівневу модель складових економічної безпеки підприємства (фінансова, виробнича, кадрова, інвестиційна, інноваційна тощо) та підкреслюють необхідності їх узгодження в межах єдиної системи управління. Їх дослідження сформували підґрунтя для розвитку методик інтегрального оцінювання економічної безпеки підприємств [15, 12].

У міжнародному академічному середовищі проблематика економічної безпеки підприємств активно переосмислюється у контексті концепції сталого розвитку та зростання значущості екологічних детермінант господарської діяльності. У роботі [3] Jingtong Li та Qing Hai обґрунтовують доцільність розгляду економічної безпеки підприємства як інтегрованої категорії, що поєднує показники економічної результативності та екологічної ефективності. Такий підхід розширює традиційне трактування економічної безпеки, інтегруючи її у ширший контекст забезпечення довгострокової стійкості.

Дослідження [2] розвиває зазначену тематику. Автори підкреслюють необхідність переходу від вузького фінансово-стабілізаційного підходу до

інтегрованої концепції, у межах якої економічна безпека розглядається як багатовимірною категорією, що поєднує економічні, екологічні та соціальні компоненти діяльності.

Попри наявність значного наукового доробку у сфері дослідження економічної безпеки підприємств, проблема формування цілісної теоретико-методологічної рамки для стратегічно важливих суб'єктів господарювання залишається відкритою. Невизначеність понятійного апарату, фрагментарність підходів до структуризації складових безпеки актуалізують питання формування концептуальних засад економічної безпеки стратегічно важливих підприємств.

Метою дослідження є обґрунтування концептуальних засад економічної безпеки стратегічно важливих підприємств як системоутворювальних суб'єктів національної економіки в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Визначення місця та ролі економічної безпеки стратегічно важливих підприємств (СВП) у системі національної безпеки держави потребує попереднього уточнення понять «економічна безпека» на різних рівнях забезпечення та «економічна безпека стратегічно важливих підприємств».

Етимологічна основа поняття «безпека» пов'язується з античним уявленням про стан упорядкованості та контрольованості середовища існування, що передбачає здатність суб'єкта утримувати ситуацію в межах прийнятних параметрів. У сучасному науковому дискурсі категорія безпеки виходить за межі суто лексичного тлумачення та набуває системного змісту, відображаючи якісну характеристику стану функціонування складних соціально-економічних систем. У загальному значенні безпека трактується як такий стан і водночас процес забезпечення захищеності особи, суспільства та держави від сукупності внутрішніх і зовнішніх загроз, здатних порушити їх цілісність, стабільність і розвиток. Безпека розглядається як фундаментальна категорія, яка передбачає не лише мінімізацію ризиків, а й формування механізмів їх ідентифікації, оцінювання, попередження та нейтралізації на основі цілеспрямованої діяльності відповідних інституцій та суб'єктів управління [21].

Процеси соціально-економічного розвитку закономірно зумовили трансформацію наукових підходів до осмислення категорії «безпека», що спричинило розширення її змістових меж і ускладнення методологічного інструментарію дослідження. У сучасній економічній літературі інтерпретація безпеки вже не обмежується розумінням її як стану захищеності від загроз, а набуває багатовимірного характеру.

Узагальнюючи наявні підходи, їх доцільно поділити на дві групи. Перша охоплює вузько-

спеціалізовані концепції, у межах яких безпека аналізується через призму окремих її видів або функціональних аспектів (економічна, екологічна, соціальна, трудова, державна тощо) без урахування системних взаємозв'язків між ними. Такі підходи, хоча й забезпечують глибину дослідження конкретного сегмента, часто характеризуються фрагментарністю та відсутністю узгодженості дефініцій.

Друга група підходів, навпаки, демонструє тенденцію до надмірного розширення змісту поняття, інтерпретуючи безпеку як комплексну сферу суспільних відносин, форму діяльності соціальних суб'єктів або об'єкт міждисциплінарного пізнання. У цьому випадку безпека постає як категорія, що перетинається з політичними, правовими, моральними та соціокультурними вимірами, що, з одного боку, відображає її багатогранність, а з іншого – ускладнює формування чіткої концептуальної рамки.

У науковій літературі поняття «безпека» розглядається за різним рівнем суб'єктності (індивід, підприємство, держава). Систематизація наукових підходів до трактування поняття «безпека суб'єкта» представлена на рисунку 1.

Згідно функціонально-захисного підходу безпека суб'єкта трактується як стан захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз, що створюють ризик завдання шкоди його існуванню чи розвитку. У цьому аспекті безпека є результатом системи заходів із попередження, нейтралізації або ліквідації небезпек. Прихильниками ресурсно-забезпечувального підходу акцент робиться на наявності та ефективному використанні ресурсів (матеріальних, фінансових, інформаційних, кадрових), які гарантують стабільне функціонування та розвиток суб'єкта. Безпека у цьому контексті – це стан, коли ресурси достатні для нейтралізації ризиків.

У відповідності до нормативно-правового підходу безпека суб'єкта визначається рівнем норма-

тивно-правового захисту та можливостями реалізації гарантованих прав і свобод (для особи) чи економічної та правової автономії (для підприємства, держави). У межах гносеологічного підходу «безпека суб'єкта» трактується як ступінь усвідомлення ним власних потреб у захисті та адекватності заходів, спрямованих на їх задоволення. Згідно аксіологічного підходу безпека суб'єкта розглядається як умова збереження його ключових цінностей: життя та здоров'я (для людини), економічної стійкості й репутації (для підприємства), суверенітету й національних інтересів (для держави).

Синергетичний підхід до трактування поняття «безпека суб'єкта» ґрунтується на ідеях синергетики – науки про самоорганізацію складних систем. Він виходить із того, що безпека формується як результат взаємодії багатьох елементів системи, а також її здатності до саморегуляції та розвитку під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. У межах синергетичного підходу безпека суб'єкта визначається як здатність системи самостійно відновлювати рівновагу, адаптуватися до турбулентності середовища та використовувати кризові явища для оновлення і розвитку. Системний підхід визначає безпеку як характеристику стійкості суб'єкта у взаємодії із зовнішнім середовищем. Вона забезпечується через узгодженість усіх підсистем (економічної, політичної, соціальної, екологічної тощо), які формують здатність суб'єкта протистояти деструктивним впливам.

Таким чином, на основі узагальнення наявних підходів правомірно виділити два концепти семантики і морфологічного трактування безпеки, а саме: статичний (безпека як стан) і діяльнісний (безпека як діяльність).

Проведений аналіз досліджень з питань безпеки суб'єктів дозволяє виділити наступні особливості даного феномена. По-перше, поняття безпеки описується зворотними величинами, тобто тими чи іншими загрозами, які існують на даний

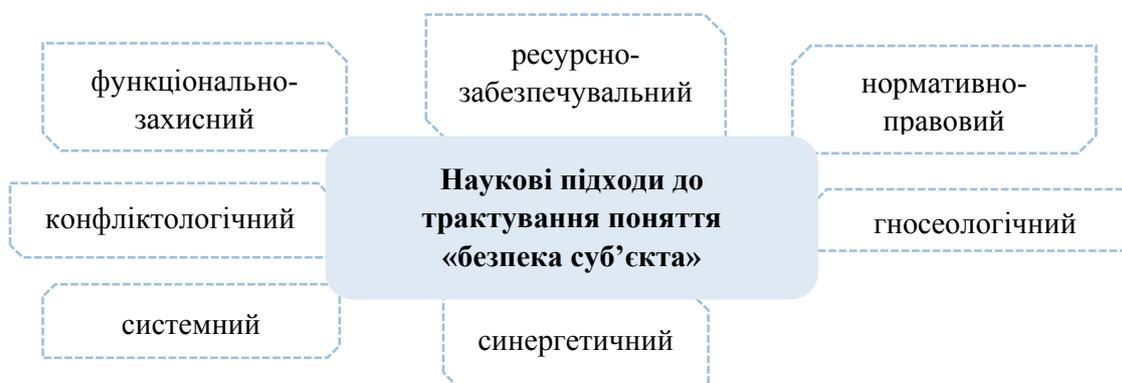

Рисунок 1 – Систематизація наукових підходів до трактування поняття «безпека суб'єкта»

Джерело: систематизовано автором за [1, 4, 5, 13, 14, 18, 19, 21]

момент. По-друге, ця категорія завжди носить граничний характер. Межа безпеки – це певні порогові значення, які є сигналами для суспільства, диктують необхідність прийняття невідкладних заходів у відповідних сферах. По-третє, безпека не існує як ідеальний стан взагалі. На практиці абсолютна безпека недосяжна, тому мова йде не про безпеку загалом, а про її конкретний рівень. По-четверте, поняття безпеки не буває абсолютним. Структурування та ранжування її складових поза певного контексту не має сенсу. Тут, як ніде, потрібен конкретний аналіз конкретної ситуації, який і дозволяє виявити, в яких областях виникають небезпеки, яка ступінь їх гостроти, в чому полягає взаємозв'язок між ними. По-п'яте, незважаючи на те, що визначення рівня безпеки і відображення небезпеки є однією з найважливіших функцій органів державної влади та керівництва суб'єктів господарювання, а конкретний механізм здійснення цієї функції залежить від економічної системи, конституційних засад і політичних традицій суспільства, результати оцінки рівня безпеки та існуючих загроз завжди несуть елемент суб'єктивності. По-шосте, безпека суб'єктів повинна забезпечуватися у такій кількості напрямів, що неминуче виникає проблема визначення пріоритетів, які, за умов своєї змінності і специфічності для різних областей, в кінцевому рахунку, пов'язані із загальними тенденціями економічного і соціального прогресу людства, вписані в контекст глобальних політичних та економічних відносин.

Зазначені особливості породжують множинність і суперечливість у підходах до дослідження даної категорії. Правомірно відмітити, що при аналізі безпеки часто відбувається змішування або підміна понять внаслідок існування ряду причин. По-перше, у більшості дослідників відсутнє системне бачення проблеми (безпека розглядається як одна із сторін або один з видів, у відриві від інших). По-друге, найчастіше, розглядаючи категорію «безпека» беруть до уваги один із проявів цього багатомірного феномена. По-третє, відбувається накладення об'єктивної і суб'єктивної сторін даного явища. Наприклад, деякі дослідники вважають, що безпека – це захищеність суспільства, особистості, держави від небезпек і загроз (об'єктивна сторона), і в той же час відчуття суб'єктів, що їм нічого не загрожує (суб'єктивне сприйняття).

Таким чином, в контексті даного дослідження під поняттям «безпека» слід розуміти стан захищеності суб'єкта від впливу можливих внутрішніх та зовнішніх загроз, ризиків та небезпек; власність і здатність суб'єкта задовольняти особисті потреби та інтереси, забезпечувати стабільне функціонування і розвиток (саморозвиток); комплекс взаємопов'язаних методів та інструментів

управлінського впливу, направлених на ідентифікацію, мінімізацію і нейтралізацію потенційних загроз та формування умов, що забезпечують стабільну діяльність та розвиток суб'єкта. Уточнення дефініції даного поняття відбувається в залежності від особливостей діяльності суб'єкта, області, напрямків та пріоритетів його функціонування.

Багатомірність і внутрішня складність феномену безпечного функціонування будь-якого суб'єкта зумовлюють необхідність його аналізу в межах системної парадигми. Лише застосування системного підходу дозволяє розглядати безпеку не як сукупність розрізнених характеристик, а як інтегровану цілісність, структуровану за певними елементами та взаємозв'язками між ними. Системний підхід у методологічному аспекті передбачає дослідження об'єкта як упорядкованої сукупності взаємопов'язаних компонентів, об'єднаних спільною функціональною спрямованістю. Такий підхід акцентує увагу не лише на характеристиках окремих складових, а й на характері їхніх взаємодій, що формують якісно нові властивості системи в цілому [20].

До ключових принципів системного аналізу належать цілісність, ієрархічність побудови, структурованість, множинність елементів та їх функціональна взаємозумовленість. У цьому контексті загальний рівень безпеки об'єкта постає як результат узгодженого функціонування його системоутворювальних компонентів, кожен із яких виконує специфічну роль у забезпеченні стійкості, адаптивності та здатності до розвитку.

Захищеність життєво важливих інтересів людини, громадянина, і суспільства – забезпечення національної безпеки країни – є основним пріоритетом у діяльності держави. На сьогодні більшість розвинених країн світу приділяють проблемі національної безпеки неабияку увагу. Причиною зростання уваги до зазначеної проблематики виступає сучасне глобальне безпекове середовище, яке характеризується множинністю та різноплановістю загроз і викликів. В умовах воєнного стану в Україні та активізації євроінтеграційних процесів особливої актуальності набуває необхідність виведення дискурсу щодо реформування національного сектору безпеки на якісно новий рівень, що передбачає його адаптацію до сучасних геополітичних реалій і стандартів євроатлантичної спільноти.

Основними законодавчими актами з питань забезпечення національної безпеки в Україні є Закон України «Про національну безпеку України» та Стратегія національної безпеки України. Згідно Закону України «Про національну безпеку України», «національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного

ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [10]. Стратегією національної безпеки України визначені пріоритети забезпечення національної безпеки, а саме «відстоювання незалежності і державного суверенітету; відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейська і євроатлантична інтеграція» [17].

З урахуванням положень зазначених законодавчих актів, національна безпека України включає наступні сфери (рис. 2).

Економічна безпека виступає одним із ключових компонентів системи національної безпеки, оскільки поєднує економічний розвиток держави з її внутрішнім суспільно-політичним середовищем, міжнародними позиціями та оборонним потенціалом. Водночас вона є багаторівневою категорією (рис. 3), яка передбачає, що кожен вищий рівень забезпечення економічної безпеки має формувати сприятливі засади та передумови забезпечення захищеності компонент і функціо-

нальних складників об'єкта економічної безпеки нижчого рівня.

Особливе значення в цій системі посідає економічна безпека підприємства, оскільки саме вона виступає базовою ланкою національної економіки, формує конкурентоспроможність країни та забезпечує її стійкість до внутрішніх і зовнішніх викликів. Саме на мікрорівні зароджуються ключові загрози й можливості, що безпосередньо впливають на стійкість усієї економічної системи.

Слід зауважити, що підприємства можуть створюватися як для здійснення комерційної діяльності, так і для некомерційної. Комерційна діяльність підприємства завжди націлена на отримання економічної вигоди у вигляді прибутку. Це говорить про те, що будь-яка втрата чи винагорода у діяльності підприємства буде носити економічний характер. Тому загальну безпеку суб'єкта господарювання, який здійснює комерційну діяльність прийнято визначати «економічною», чого не можна з упевненістю сказати про безпеку суб'єктів господарювання, які здійснюють некомерційну господарську діяльність.

Рисунок 2 – Декомпозиція структури національної безпеки України

Джерело: авторська розробка

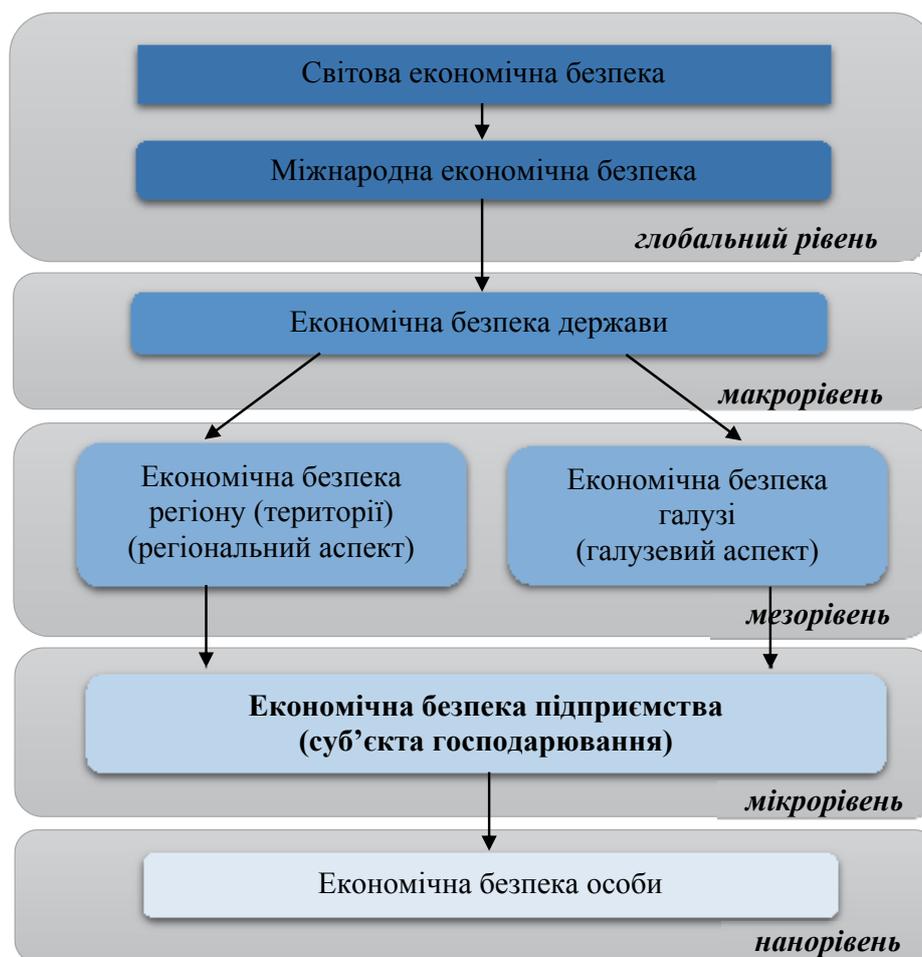

Рисунок 3 – Рівні забезпечення економічної безпеки

Джерело: складено автором

Узагальнюючи підходи вітчизняних та зарубіжних науковців під економічною безпекою підприємства слід вважати такий стан та перспективну здатність підприємства до захищеності (стійкості) від реалізації можливих загроз; ефективного, стабільного, незалежного функціонування і послідовного розвитку; гармонізації власних економічних інтересів з інтересами ключових стейкхолдерів, що забезпечується шляхом реалізації систематизованого комплексу заходів, спрямованих на забезпечення вищезгаданих параметрів функціонування підприємства.

З огляду на особливий статус та інтегрованість діяльності стратегічно важливих підприємств в усі сфери економіки країни, доцільним видається розгляд зв'язку «економічна безпека стратегічно важливих підприємств → економічна безпека держави».

Основною метою діяльності кожного підприємства є задоволення потреб його власників, що найчастіше означає максимізацію вигоди від його діяльності, тобто отримання максимально можливого прибутку. Безумовно, що на про-

цес діяльності підприємства впливає ряд факторів, які чинять, як позитивний, так і негативний економічний вплив на отримані ним фінансові результати [7]. Такі фактори формуються на кожному рівні економічної системи країни. Очевидно, що загальний рівень економічної безпеки країни впливає на рівень економічної безпеки регіону, галузі і будь-якого підприємства (в т. ч. стратегічно важливого). Слід зауважити, що саме підприємство є тією господарською одиницею економічної системи країни, яка безпосередньо відчуває зміну рівня безпеки кожної підсистеми на результатах своєї діяльності.

У випадку функціонування звичайного підприємства, діяльність якого орієнтована насамперед на реалізацію власних економічних інтересів та отримання прибутку, його вплив на процес формування економічної безпеки держави має переважно опосередкований характер. Зворотний зв'язок між рівнем національної економічної безпеки та умовами діяльності такого суб'єкта господарювання є значно виразнішим, ніж його системний внесок у забезпечення безпеки держави

загалом. Стратегічно важливі підприємства виконують якісно іншу функціональну роль у структурі національної економіки. Їх діяльність безпосередньо пов'язана із забезпеченням національної безпеки, у тому числі її економічної складової, підтриманням конкурентоспроможності та економічної суверенності держави. Вони формують основу економічного потенціалу країни, забезпечують суспільство та виробничий сектор критично важливими товарами, роботами й послугами, сировинними та енергетичними ресурсами, а також виступають драйверами науково-технічного прогресу.

Таким чином, ефективність функціонування стратегічно важливих підприємств має не лише корпоративне, а й загальнодержавне значення, оскільки безпосередньо впливає на стійкість, відтворювальні можливості та довгострокові перспективи розвитку національної економіки.

Узагальнюючи результати проведеного теоретичного аналізу та враховуючи специфіку функціонування стратегічно важливих підприємств у структурі національної економіки, економічну безпеку стратегічно важливого підприємства доцільно визначати як інтегральну характеристику його поточного стану та довгострокового потенціалу, що відображає здатність до своєчасної ідентифікації, нейтралізації та мінімізації внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечення безперервності виконання критичних функцій, збереження функціональної стійкості та формування передумов для стратегічного розвитку.

На відміну від загального розуміння економічної безпеки підприємства, у даному випадку йдеться не лише про досягнення фінансової стабільності чи конкурентоспроможності, а про здатність суб'єкта господарювання діяти як системоутворювальний елемент національної економіки. Така безпека передбачає гармонізацію корпоративних економічних інтересів із суспільними та державними пріоритетами, інтеграцію в інституційне середовище та забезпечення синергетичного ефекту для макроекономічної системи. В умовах воєнного стану економічна безпека стратегічно важливого підприємства набуває ознак стратегічної категорії публічного значення, оскільки її рівень безпосередньо впливає на національну безпеку, економічну суверенність і стійкість держави.

Концепти авторського підходу до дослідження економічної безпеки стратегічно важливих підприємств полягають в наступному.

1. Економічну безпеку стратегічно важливого підприємства доцільно розглядати як відкриту динамічну систему, що функціонує у взаємодії з макроекономічним, галузевим та регіональним середовищем. У цьому контексті вона виступає одночасно результатом впливу зовнішніх факто-

рів (воєнно-політичних, інституційних, фінансових, енергетичних, технологічних) та активним чинником формування економічної безпеки держави. Така подвійність зумовлює необхідність інтеграції мікро- і макrorівнів аналізу в єдину концептуальну модель.

2. Економічна безпека стратегічно важливих підприємств у воєнний період набуває рис функціональної пріоритетності. Якщо для звичайного підприємства ключовим критерієм безпеки є збереження фінансової стійкості та конкурентоспроможності, то для стратегічно важливого підприємства домінуючим стає критерій забезпечення безперервності виконання критичних функцій, навіть за умов тимчасового зниження прибутковості. Отже, економічна безпека в такому випадку поєднує ринкові механізми ефективності з елементами публічного інтересу та національної відповідальності.

3. У структурному вимірі економічна безпека стратегічно важливого підприємства повинна охоплювати не лише традиційні складові (фінансову, виробничу, кадрову, інвестиційну, інноваційну), але й інституційно-інфраструктурну, ресурсно-енергетичну та логістичну компоненти, що є критично значущими в умовах воєнного стану. Особливого значення набуває адаптивність системи управління, здатність до швидкої реконфігурації бізнес-процесів, диверсифікації джерел ресурсів та формування резервів стійкості.

Таким чином, концептуальні засади економічної безпеки стратегічно важливих підприємств повинні ґрунтуватися на таких принципах: системності, ієрархічності, інтегрованості з національною безпековою політикою, ризик-орієнтованості, адаптивності та стратегічної спрямованості на довгостроковий розвиток. У межах запропонованого підходу економічна безпека розглядається не лише як стан захищеності, а як стратегічна характеристика потенціалу підприємства до відновлення, зростання та генерування синергетичного ефекту для економіки країни.

Висновки. Отже, проведене теоретико-методологічне обґрунтування дозволяє сформулювати цілісне бачення економічної безпеки стратегічно важливих підприємств як складної багатовимірної категорії, що поєднує економічні інтереси суб'єкта господарювання з інтересами держави та суспільства. Умови воєнного стану посилюють значущість такого підходу, оскільки саме стратегічно важливі підприємства стають ключовими елементами забезпечення стійкості національної економіки, її відновлення та подальшого розвитку. Запропоновані концептуальні положення створюють методологічну основу для подальшої розробки інструментарію оцінювання та управління економічною безпекою стратегічно важливих підприємств.

Список використаних джерел:

1. Baldwin D. A. The Concept of Security. Princeton University. URL: <https://dbaldwin.scholar.princeton.edu/document/16>
2. Kayzer D., Czerwińska-Kayzer D., Florek J., Staniszewski R. Financial Security as a Basis for the Sustainable Development of Small and Medium-Sized Renewable Energy Companies – A Polish Perspective. *Sustainability*. 2024. Vol. 16. № 14. Art. 5926. DOI: <https://doi.org/10.3390/su16145926>
3. Li J., Hai Q. Evaluation of Economic Security and Environmental Protection Benefits from the Perspective of Sustainable Development and Technological Ecological Environment. *Sustainability*. 2023. Vol. 15. № 7. Art. 6072. DOI: <https://doi.org/10.3390/su15076072>
4. Peoples C., Vaughan-Williams N. Critical security studies: An introduction. 3rd ed. New York : Routledge, 2021.
5. Soltani F., Yusoff M. A. Concept of Security in the Theoretical Approaches. *Research Journal of International Studies*. 2012. Issue 1. URL: https://www.researchgate.net/publication/261177640_Concept_of_Security_in_the_Theoretical_Approaches
6. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Саенко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія. Київ : Знання України, 2011. 299 с.
7. Глушко А. Д., Пиріг Я. М. Оптимізація заборгованості підприємства критичної інфраструктури в аспекті зміцнення фінансово-економічної безпеки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 1 (314). С. 47–54. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-6>
8. Єпіфанов А. О., Пластун О. Л., Домбровський В. С., Болгар Т. М., Ващенко О. М. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / за заг. ред. А. О. Єпіфанова. Суми : УАБС НБУ, 2009. 295 с.
9. Жаліло Я. А. Стратегія забезпечення економічної безпеки України. Пріоритети та проблеми імплементації. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. Київ : Сатсанга, 2001. 224 с.
10. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
11. Концепція економічної безпеки України / керівник проекту В. М. Геєць. Київ : Логос, 1999. 56 с.
12. Кошельок Г. В., Малікова І. П. Методичні підходи до оцінки економічної безпеки підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Вип. 5 (32). С. 62–69. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.32-9>
13. Ліпкан В. А. Теоретико-методологічні засади дослідження національної безпеки України : монографія. Київ : КНТ, 2003. 336 с.
14. Омельчук В. А., Стрельбицький М. П. Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2021. 312 с. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/kafedra/nacbezpeka/zabezpechennya-nacionalnoi-bezpeki-1.pdf>
15. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 6. С. 249–258. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-61-38.pdf>
16. Планування економічної безпеки підприємств / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко. Київ : Вид-во Європейського університету, 2005. 170 с.
17. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>
18. Тихомиров Д. О. Міждисциплінарні та філософські підходи до інтерпретації поняття «безпека». *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (16). С. 145–151. URL: <https://elar.navs.edu.ua/bitstreams/f8ef3c7c-452c-4fad-849b-709cebec03a6/download>
19. Ткачук Г. Ю. Підходи до сутнісного наповнення категорії «безпека». *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2018. № 2 (84). С. 178–183. URL: https://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/68_2/178.pdf
20. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
21. Ярочкін В. І. Безпекознавство : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2003. 406 с.

References:

1. Baldwin, D. A. (n.d.). *The concept of security*. Princeton University. Available at: <https://dbaldwin.scholar.princeton.edu/document/16>
2. Kayzer, D., Czerwińska-Kayzer, D., Florek, J., & Staniszewski, R. (2024). Financial security as a basis for the sustainable development of small and medium-sized renewable energy companies—A Polish perspective. *Sustainability*, no. 16(14), art. 5926. DOI: <https://doi.org/10.3390/su16145926>
3. Li, J., & Hai, Q. (2023). Evaluation of economic security and environmental protection benefits from the perspective of sustainable development and technological ecological environment. *Sustainability*, no. 15(7), art. 6072. DOI: <https://doi.org/10.3390/su15076072>
4. Peoples, C., & Vaughan-Williams, N. (2021). *Critical security studies: An introduction* (3rd ed.). New York: Routledge.
5. Soltani, F., & Yusoff, M. A. (2012). Concept of security in the theoretical approaches. *Research Journal of International Studies*, no. (1). Available at: https://www.researchgate.net/publication/261177640_Concept_of_Security_in_the_Theoretical_Approaches

6. Varnalii, Z. S., Burkaltseva, D. D., & Saienko, O. S. (2011). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: problemy ta priorytety zmitsnennia: monohrafiia* [Economic security of Ukraine: problems and priorities of strengthening: monograph]. Kyiv: Znannia Ukrainy. (in Ukrainian)
7. Hlushko, A. D., & Pyrih, Ya. M. (2023). Optyimizatsiia zaborhovanosti pidpriemstva krytychnoi infrastruktury v aspekti zmitsnennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky [Optimization of indebtedness of a critical infrastructure enterprise in the context of strengthening financial and economic security]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no. (1(314)), pp. 47–54. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-6> (in Ukrainian)
8. Iepifanov, A. O., Plastun, O. L., Dombrovskiy, V. S., Bolhar, T. M., & Vashchenko, O. M. (2009). *Finanova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov: monohrafiia* [Financial security of enterprises and banking institutions: monograph]. Sumy: UABS NBU. (in Ukrainian)
9. Zhalilo, Ya. A. (2001). *Stratehiia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. Priorytety ta problemy implementatsii* [Strategy for ensuring economic security of Ukraine. Priorities and implementation problems]. Kyiv: Satsanha. (in Ukrainian)
10. Zakon Ukrainy «Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy» [Law of Ukraine “On National Security of Ukraine”]. (2018). No. 2469-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (in Ukrainian)
11. Geiets, V. M. (Ed.). (1999). *Kontsepsiia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [Concept of economic security of Ukraine]. Kyiv: Lohos. (in Ukrainian)
12. Koshelok, H. V., & Malikova, I. P. (2021). Metodichni pidkhody do otsinky ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Methodical approaches to assessing enterprise economic security]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, no. 5(32), pp. 62–69. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.32-9> (in Ukrainian)
13. Lipkan, V. A. (2003). *Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy: monohrafiia* [Theoretical and methodological foundations of national security research in Ukraine: monograph]. Kyiv: KNT. (in Ukrainian)
14. Omelchuk, V. A., & Strelbytskyi, M. P. (2021). *Zabezpechennia natsionalnoi bezpeky za osnovnymy napriamamy zhyttiediialnosti Ukrainy: navchalnyi posibnyk* [Ensuring national security in the main spheres of Ukraine’s life activity: textbook]. Kyiv: MAUP. Available at: <https://maup.com.ua/assets/files/kafedra/nacbezpeka/zabezpechennya-nacionalnoi-bezpeki-1.pdf> (in Ukrainian)
15. Onyshchenko, S., Maslii, O., & Dribna, A. (2022). Otsiniuvannia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva krytychnoi infrastruktury [Assessment of financial and economic security of a critical infrastructure enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no. (6), pp. 249–258. Available at: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-61-38.pdf> (in Ukrainian)
16. Arefieva, O. V., & Kuzenko, T. B. (2005). *Planuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv* [Planning of enterprise economic security]. Kyiv: Yevropeyskyi universytet. (in Ukrainian)
17. *Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [National security strategy of Ukraine]. (2020). Decree of the President of Ukraine No. 392/2020. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12> (in Ukrainian)
18. Tykhomyrov, D. O. (2018). Mizhdystsypynarni ta filosofski pidkhody do interpretatsii poniattia «bezpeka» [Interdisciplinary and philosophical approaches to interpreting the concept of “security”]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*, no. 2(16), pp. 145–151. Available at: <https://elar.navs.edu.ua/bitstreams/f8ef3c7c-452c-4fad-849b-709ce6ec03a6/download> (in Ukrainian)
19. Tkachuk, H. Yu. (2018). Pidkhody do sutnisnoho napovnennia katehorii “bezpeka” [Approaches to the substantive content of the category “security”]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Seriia: Ekonomichni nauky*, no. 2(84), pp. 178–183. Available at: https://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/68_2/178.pdf (in Ukrainian)
20. *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophical encyclopedic dictionary]. (2002). Kyiv: Abrys. (in Ukrainian)
21. Iarochkin, V. I. (2003). *Bezpekoznavstvo: navchalnyi posibnyk* [Security studies: textbook]. Kyiv: Kondor. (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 12.02.2026

Дата прийняття статті: 26.02.2026

Дата публікації статті: 13.03.2026